

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Гелемея Миколи Олеговича на дисертацію Ювшина Вадима Васильовича на тему «Забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування», поданої до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність теми дослідження обумовлена центральним місцем досудового розслідування у системі кримінального процесу та особливою уразливістю підозрюваного як суб'єкта, чий права й свободи можуть бути істотно обмежені вже на ранніх етапах провадження. На стадії досудового розслідування вирішуються питання, які часто мають вирішальне значення для подальшої долі особи: застосування заходів примусу, затримання, обрання запобіжного заходу, доступ до захисника, збирання доказів тощо. Саме на цьому етапі створюються передумови для реалізації основоположних принципів кримінального процесу, таких як верховенство права, презумпція невинуватості, забезпечення права на захист і справедливий суд.

Сучасний стан правового регулювання, практика застосування норм Кримінального процесуального кодексу України, а також численні рішення Європейського суду з прав людини свідчать, що гарантії захисту прав підозрюваних не завжди діють належним чином. Вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство містить низку недоліків, пов'язаних із недостатньою конкретизацією процесуальних гарантій, прогалинами у регулюванні окремих процесуальних дій та суперечностями між національними і міжнародними стандартами.

Особливої гостроти питання набуває в умовах воєнного стану, коли розширюються процесуальні можливості органів досудового розслідування, запроваджуються спрощені процедури, а гарантії захисту можуть бути піддані додатковим викликам. Це потребує переосмислення існуючих підходів до забезпечення прав підозрюваного, адаптації законодавства та практики до сучасних реалій і міжнародних вимог.

Дослідження цієї теми є важливим не лише з теоретичної, а й із практичної точки зору, оскільки сприяє підвищенню стандартів захисту прав людини, розвитку демократичних засад правосуддя та зміцненню довіри до кримінальної юстиції в Україні.

Згідно зі статистикою ЄСПЛ за 2022 рік, Суд ухвалив 144 рішення в справах проти України. У 141 з цих рішень було виявлено принаймні одне порушення статей Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. За 2023 рік – винесено 130 рішень, з яких у 123 Суд визнав щонайменше одне порушення статті Конвенції, у 2024 році – 158 рішень, у 153 – не менше одного порушення статті Конвенції. Найбільш поширеними проблемами, що призвели до порушення норм Конвенції, є: порушення ст. 3 Конвенції – заборона катування («Демидецький проти України», «Справа «Коваль проти України»), порушення ст. 5 Конвенції – права на свободу і особисту недоторканість («Деркач проти України»), порушення ст. 6 Конвенції

– право на справедливий суд («Вербова та інші проти України» , «Клоков проти України»), порушення права на ефективний засіб правового захисту (ст. 13) тощо.

У зв'язку з цим, актуальність теми дисертації В.В. Ювшин «Забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування» не викликає сумнівів як у науковому, теоретичному, так і практичному аспектах.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Вивчення дисертації та наукових публікацій автора засвідчують логічність структури дослідження, що надало можливість дисертанту визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та всебічно й повно проаналізувати задекларовану тему.

У роботі використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження.

Дисертант проаналізував значну кількість наукових джерел (235 найменувань), ґрунтовно вивчив роботи інших науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу, сформулювати пропозиції та рекомендації з підвищення якості забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації висновків забезпечена опрацьованими рішенням Конституційного Суду України, постанови й ухвали Верховного Суду, рішення Європейського суду з прав людини, ухвали та постанови національних судів, статистичні дані, опубліковані на сайті Офісу Генерального прокурора та судової влади, зведені дані анкетування 435 слідчих, оперативних працівників, прокурорів, слідчих суддів і захисників м. Києва, Вінницької, Київської, Кіровоградської та Миколаївської областей. Під час написання дисертації використано багаторічний практичний досвід роботи автора в слідчих підрозділах.

Результати наукового дослідження висвітлено в десяти публікаціях, серед яких чотири статті, опублікованих у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, а також шести тез доповідей, опублікованих у збірниках науково-практичних конференцій та засіданні круглого столу.

Отже, дисертація В.В. Ювшина «Забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування» виконана на високому науковому рівні.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертація В.В. Ювшина є одним із перших у національній юридичній науці досліджень забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування, з огляду на сучасний стан законодавства та правоохоронної діяльності, міжнародні правові стандарти в галузі кримінального судочинства та практику Європейського суду з прав людини, у якій обґрунтовано висновки й пропозиції концептуального напрямку, що дозволяють виконати низку завдань теоретичного та прикладного характеру.

У роботі сформульовано низку результатів і висновків, що були отримані вперше і мають високий ступінь наукової новизни.

Зокрема, вперше – аргументовано, що повноваження слідчого щодо забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування формують систему регульованих кримінальним процесуальним законодавством публічно-владних прав та обов'язків службових осіб органу Національної поліції, органу безпеки, органу Державного бюро розслідувань, органу Бюро економічної безпеки України, Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважених здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, спрямованих на всебічне, повне й неупереджене дослідження обставин кримінального провадження, виявлення як тих обставин, що викривають, так і тих, що виправдовують підозрюваного, а також обставин, які пом'якшують чи обтяжують його покарання, надання їм належної правової оцінки та забезпечення прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень; – відповідно до ст. 42 КПК України, здійснено розподіл прав підозрюваного на три категорії прав: 1) права, спрямовані на виконання вимог підозрюваного; 2) права, що можуть бути реалізовані безпосередньо підозрюваним; 3) права, спрямовані на забезпечення процесуального положення підозрюваного в кримінальному провадженні; – обґрунтовано, що нагляд прокурора у формі процесуального керівництва на досудовій стадії кримінального провадження щодо забезпечення прав і свобод підозрюваного – це самостійний вид процесуальної діяльності прокурора, спрямований на виконання завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України) шляхом дотримання законів органом, який здійснює досудове розслідування та оперативно-розшукову діяльність, забезпечення своєчасного повідомлення про підозру, повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри в порядку, передбаченому ст. 276–279 КПК України, погодження або відмову в погодженні клопотань слідчого, детектива до слідчого судді щодо проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, погодження, внесення змін чи відмова в погодженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, скасування незаконних чи необґрунтованих постанов слідчого, дізнавача, детектива, а також здійснення інших процесуальних дій, передбачених КПК України.

Удосконалено наукові положення про необхідність подання підозрюваним доказів під час досудового розслідування в тих випадках, коли ці докази можуть підтвердити наявність обставин, що виключають кримінальну протиправність дій або слугують підставою для закриття кримінального провадження; теоретичні погляди стосовно правомірної поведінки підозрюваного в процесі реалізації його права відмовитися давати показання або давати завідомо неправдиві показання (показання підозрюваного мають подвійну природу, будучи, з одного боку, джерелом доказової інформації, а з іншого – засобом захисту його інтересів); наукові положення щодо тлумачення поняття «забезпечення прав і свобод

підозрюваного», яке визначено як сукупність кримінальних процесуальних гарантій, які сторона обвинувачення, сторона захисту та слідчий суддя надають відповідно до чинного законодавства для реалізації підозрюваним своїх процесуальних прав і свобод на стадії досудового розслідування, унаслідок порушення яких настає юридична відповідальність; твердження стосовно того, що участь захисника сприяє забезпеченню балансу між обвинуваченням і захистом, допомагає уникнути можливих недоречностей та недостатнього розгляду фактів, а також забезпечує дотримання процесуальних прав і свобод підозрюваного; обґрунтування положення щодо доцільності виконання керівником відповідного органу прокуратури окремих повноважень слідчого судді стосовно вирішення питання про застосування таких заходів забезпечення кримінального провадження, як привід, тимчасовий доступ до речей і документів та арешт майна, в умовах правового режиму воєнного стану та у разі відсутньої об'єктивної можливості виконання слідчим суддею повноважень щодо прийняття рішення про застосування вказаних заходів забезпечення кримінального провадження; наукове бачення щодо доцільності відновлення практики прийняття рішення щодо обрання особистого зобов'язання та особистої поруки слідчими, а не слідчими суддями; наукові погляди стосовно застосування запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою, домашнього арешту та застави виключно за ухвалою слідчого судді.

Також дістали подальшого розвитку: наукове бачення перспектив законодавчого розширення прав підозрюваного щодо ініціювання укладання угоди про примирення між потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, а також угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості шляхом внесення змін і доповнень до ч. 3 ст. 42 КПК України; пропозиції щодо необхідності передбачити в процесуальному законі обов'язок прокурора передавати разом з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності матеріали кримінального провадження, які підтверджують винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення та можливість її звільнення від кримінальної відповідальності (з внесенням змін до ст. 287 КПК України); наукові погляди, згідно з якими окремим напрямом судового контролю щодо забезпечення прав і свобод підозрюваного під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження є контроль слідчого судді за перевіркою законності затримання уповноваженою службовою особою в умовах правового режиму воєнного стану.

Разом з тим, окрім зазначеного, у роботі містяться інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни здійсненого дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи В.В. Ювшина не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності

загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена емпіричними даними.

Отже, результати дисертації В. В. Ювшина, які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, таких як теоретичний аналіз і синтез, логіко-юридичний, соціологічний та статистичний методи, а також ґрунтовної емпіричної бази.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у: – правозастосовній сфері органів досудового розслідування Національної поліції України – під час проведення занять у системі службової підготовки, семінарів, нарад і підготовки листів-роз'яснень до органів досудового розслідування територіальних органів Національної поліції України (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 28 травня 2025 року № 78560-2025); – науково-дослідній роботі – у межах проведення подальших наукових досліджень проблем забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування (акт Національної академії внутрішніх справ від 27 травня 2025 року № 80-НД); – освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін, підготовки навчальних і методичних посібників, підручників, курсів лекцій з навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства», «Досудове розслідування», «Докази та доказування у провадженнях про кримінальні правопорушення» (акт Національної академії внутрішніх справ від 27 травня 2025 року № 79-ОП).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація В.В. Ювшина викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, які охоплюють сім підрозділів, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертації – 296 сторінок, з яких обсяг основного тексту – 210 сторінок.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувача, в яких висвітлено основні результати дослідження.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, охарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, описано використані методи пізнання, емпіричну базу, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, зазначено про особистий внесок здобувача й інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

У розділі 1 «Теоретичні основи дослідження проблем забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування» автором з'ясовано, що наука кримінального процесуального права містить значну добірку праць, присвячених забезпеченню прав підозрюваного на стадії досудового розслідування. Водночас, віддаючи належне українським науковцям, які зробили внесок у розроблення зазначеної проблематики, варто зазначити, що останні дослідження в галузі кримінального процесу не повністю враховують проблемні питання забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування, зокрема в умовах правового режиму воєнного стану.

Визначено, що підозрюваний наділений комплексом конституційних і процесуальних прав, закріплених у Конституції України, міжнародно-правових актах у сфері захисту прав людини, КПК України та законах України. Кожне право є самостійною цінністю і в жодному разі не може бути проігнороване органами, що здійснюють досудове розслідування чи судовий розгляд. Органічне поєднання всіх прав, що забезпечуються під час кримінального провадження, є надійною гарантією від незаконного притягнення до кримінальної відповідальності та обмеження прав, свобод та інтересів підозрюваного.

Відповідно до ст. 42 КПК України, виокремлено три групи прав підозрюваного. Права, спрямовані на виконання вимог підозрюваного: знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють, обвинувачують (п. 1 ч. 3 ст. 42 КПК України); бути чітко та своєчасно повідомленим про свої права, передбачені КПК України, а також отримати їх роз'яснення (п. 2 ч. 3 ст. 42 КПК України); на першу вимогу мати захисника та зустріч із ним на першу вимогу в будь-який час, включаючи робочі, вихідні, святкові та неробочі дні, до першого допиту, за умови дотримання конфіденційності спілкування. Після першого допиту зустрічі з захисником можуть проводитися без обмежень у часі та кількості в усі зазначені дні (п. 3 ч. 3 ст. 42 КПК України); вимагати перевірки обґрунтованості затримання (п. 6 ч. 3 ст. 42 КПК); вимагати відкриття матеріалів кримінального провадження відповідно до ст. 290 КПК України (п. 14 ч. 3 ст. 42 КПК України); вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному

законом, а також відновлення репутації, якщо підозра, обвинувачення не підтвердилися (п. 17 ч. 3 ст. 42 КПК України).

Права, що можуть бути реалізовані безпосередньо підозрюваним: на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження (п. 3 ч. 3 ст. 42 КПК України); не говорити нічого з приводу підозри проти нього або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання (п. 4 ч. 3 ст. 42 КПК України); давати пояснення, показання з приводу підозри чи в будь-який момент відмовитися їх давати (п. 5 ч. 3 ст. 42 КПК); збирати і подавати слідчому прокурору, слідчому судді доказів (п. 8 ч. 3 ст. 42 КПК України); на особисту участь у процесуальних діях, які проводяться слідчим, прокурором, слідчим суддею (п. 9 ч. 3 ст. 42 КПК України); під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення цих дій (п. 10 ч. 3 ст. 42 КПК України); застосовувати технічні засоби під час проведення процесуальних дій, у яких він бере участь (п. 11 ч. 3 ст. 42 КПК України); заявляти клопотання і відводи (п. 12, 13 ч. 3 ст. 42 КПК України); знайомитися з матеріалами досудового розслідування (п. 14 ч. 3 ст. 42 КПК України). Особливістю окресленої частини прав підозрюваного є те, що він вправі реалізовувати їх на власний розсуд, як самостійно, так і через захисника або спільно з ним, завдяки чому спростувати або суттєво послабити висунуту проти нього підозру.

Права, що забезпечують процесуальне положення підозрюваного в досудовому розслідуванні: на отримання правової допомоги від державного захисника у випадках, визначених КПК України та/або законом про безоплатну правову допомогу, зокрема у ситуаціях, коли особа не має фінансових ресурсів (п. 3 ч. 3 ст. 42 КПК України); не говорити нічого з приводу підозри проти нього або в будь-який момент відмовитися відповідати на запитання (п. 4 ч. 3 ст. 42 КПК України); давати пояснення, показання з приводу підозри чи в будь-який момент відмовитися їх давати (п. 5 ч. 3 ст. 42 КПК України); у разі затримання або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою – на негайне повідомлення членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування згідно з положеннями ст. 213 КПК України (п. 7 ч. 3 ст. 42 КПК); одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення (п. 15 ч. 3 ст. 42 КПК України); оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України (п. 16 ч. 3 ст. 42 КПК України); використовувати рідну мову, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою зрозумілою мовою, а також мати можливість скористатися послугами перекладача за рахунок держави, якщо це необхідно (п. 18 ч. 3 ст. 42 КПК України); мати можливість зустрітися з представником дипломатичної або консульської установи своєї країни, що повинна бути забезпечена адміністрацією місця ув'язнення (ч. 6 ст. 42 КПК України) тощо.

Констатовано, що Європейський суд з прав людини надає прецедентні рішення державам, які є учасниками складного правового поля, у якому діють правові системи з різними типами прецедентів. Значне поширення прямого застосування прецедентів ЄСПЛ у кримінальному провадженні без внесення відповідних змін до Конституції України та КПК України може призвести до

підміни законодавця суддею, що суперечитиме принципу поділу влади та може негативно вплинути на засади законності та правової визначеності.

У розділі 2 «Суб'єкти забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування» визначено, що забезпечення прав і свобод підозрюваного під час проведення СРД та НСРД здійснюється слідчим упродовж усього процесу розслідування кримінального правопорушення з використанням різноманітної інструментарії правового забезпечення, визначеного Конституцією України, КПК України, міжнародно-правовими актами, відомчими нормативно правовими та іншими актами законодавства. Повноваження слідчого щодо забезпечення прав і свобод підозрюваного під час проведення НСРД зумовлені наявністю правових та фактичних підстав. Письмове повідомлення про підозру вручається в день його складання прокурором або слідчим, а якщо це неможливо – у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень, тобто викликом або примусовим приводом.

Автором наголошується, що в реаліях сьогодення, механізм забезпечення прав і свобод підозрюваного під час проведення СРД і НСРД, застосування заходів забезпечення кримінального провадження потребує вдосконалення та подальших наукових розвідок.

Дослідником запропоновано внести зміни до ч. 1 ст. 278 КПК України, виклавши її в такій редакції: «Письмове повідомлення про підозру вручається слідчим або прокурором у день його складання, а в разі неможливості такого вручення – за допомогою виклику або приводу, передбаченого цим Кодексом».

З'ясовано, що в ст. 277 КПК України дублюються п. 4 та 6. Зокрема, п. 4 визначає обов'язковість викладення змісту підозри в повідомленні, тоді як п. 6 вказує на необхідність стислого опису фактичних обставин кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, включаючи зазначення часу, місця вчинення та інших суттєвих обставин, відомих на момент повідомлення про підозру, у зв'язку з чим доцільно змінити п. 4 ч. 1 ст. 277 КПК України на таку редакцію: «4) зміст підозри, що містить стислий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, зокрема вказівки на час, місце його вчинення та інші суттєві обставини, відомі на момент повідомлення про підозру». Також доречно виключити п. 6 ч. 1 ст. 277 КПК України.

Крім того, ст. 277 КПК України не передбачає зазначення місця, дати та часу складання повідомлення про підозру. Проте ч. 4 ст. 278 КПК України вказує на необхідність невідкладного внесення слідчим або прокурором дати та часу повідомлення про підозру до ЄРДР. Тому в повідомленні, яке вручається підозрюваному, слід обов'язково зазначати місце, дату його складання, а також місце, дату і час вручення, а також підпис підозрюваного. Це має важливе значення для забезпечення прав підозрюваного.

Автором робиться спроба акцентувати увагу на доречності внесення зміни до п. 1 та 8 ч. 1 ст. 277 КПК України, виклавши їх у такій редакції: п. 1 ч. 1 ст. 277 КПК України – «1) місце та дату складання повідомлення, прізвище та посаду слідчого, прокурора, який здійснює повідомлення», п. 8 ч.

1 ст. 277 КПК України – «8) підпис слідчого, прокурора, який здійснив повідомлення, а також місце, дату і час його вручення, підпис особи, яка отримала повідомлення».

Сформульовано низку висновків, зокрема: захист у кримінальному провадженні є діяльністю, спрямованою на забезпечення прав і свобод підозрюваного; з метою забезпечення ефективності цього права важливо враховувати прецедентну практику ЄСПЛ, яка є обов'язковою; право на захист, гарантоване Конституцією України, залишається чинним навіть під час воєнного стану, хоча його реалізація має свої особливості. Збройна агресія росії проти України та введення правового режиму воєнного стану спричинили внесення певних змін до законодавства, які стосуються здійснення права на захист у кримінальному процесі. Участь захисника в забезпеченні прав і свобод підозрюваного відіграє важливе значення, оскільки захисник забезпечує правовий захист підозрюваного, виконуючи роль гаранта його процесуальних прав.

У розділі 3 «Прокурорський нагляд і судовий контроль щодо забезпечення прав та свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування» за результатами дослідження особливостей нагляду прокурора у формі процесуального керівництва на досудовій стадії кримінального провадження щодо забезпечення прав і свобод підозрюваного сформульовано низку висновків.

Належне здійснення нагляду прокурора у формі процесуального керівництва на досудовій стадії кримінального провадження під час повідомлення про підозру, про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри, погодження або відмови в погодженні клопотань слідчого, дізнавача, детектива до слідчого судді щодо проведення СРД та НСРД, застосування заходів забезпечення кримінального провадження тощо є важливою правовою гарантією забезпечення прав підозрюваного на стадії досудового розслідування.

На етапі відкриття матеріалів кримінального провадження з'являється суперечність функцій прокурора. З одного боку, він зацікавлений у висуненні обвинувачення, а з іншого – зобов'язаний забезпечити збирання та відкриття доказів, які можуть бути використані як стороною обвинувачення, так і стороною захисту.

Уніфікувавши численні питання щодо застосування запобіжних заходів в умовах воєнного стану, законодавець вирішив багато практичних ситуацій. Однак він не врахував деякі важливі аспекти, зокрема: а) більш детальне визначення повноважень прокурора в умовах воєнного стану; б) порядок продовження термінів тримання під вартою в кримінальних провадженнях, де досудове розслідування було призупинено; в) питання, пов'язані зі скасуванням запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації; г) регулювання підстав для розгляду клопотань щодо запобіжних заходів без участі підозрюваного під час судових засідань, що проводяться за допомогою відеоконференцзв'язку тощо.

Нагляд прокурора під час проведення НСРД передбачає: перевірку підстав для проведення НСРД; оцінку неможливості отримання інформації

іншими способами; заборону на виконання дій, що обмежують конституційні права і свободи, у разі відсутності підстав для їх здійснення; ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, у межах якого розглядається питання про проведення НСРД; а також визначення підстав для використання отриманих результатів НСРД у кримінальному провадженні.

Наголошено, що слідчий суддя є гарантом законності й обґрунтованості обмеження конституційних прав підозрюваного під час проведення СРД, зокрема обшуку житла чи іншого володіння особи, НСРД, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема затримання уповноваженою службовою особою в умовах воєнного стану, а також захищає підозрюваного від неправомірних дій і рішень органів досудового розслідування або прокурора.

Межі судового контролю залежать від ступеня ініціативи слідчого судді в здійсненні своїх повноважень та від цілей і засобів досягнення цієї мети. На судовому контролі перебувають кримінальні провадження. Слідчий суддя не має права виходити за ці межі під час здійснення повноважень щодо забезпечення прав і свобод підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення. Наскільки слідчий суддя виконує функції судового контролю, безпосередньо залежить від предмета розслідування.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано **висновки**, у яких вичерпно висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію, мають високий рівень достовірності.

Список використаних джерел охоплює 235 посилань на 27 сторінках.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація В.В. Ювшина «Забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування» відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертації В.В. Ювшина може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу, необхідно спрямувати увагу на деякі дискусійні питання, які потребують, на нашу думку, додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

- у роботі автором розглянуто лише окремі аспекти правового статусу неповнолітнього підозрюваного, однак не розкрито специфіку гарантій для інших уразливих категорій осіб, зокрема, осіб із психічними чи фізичними вадами та ін;

- недостатнє врахування сучасних викликів, пов'язаних із воєнним станом у роботі розглядаються загальні принципи забезпечення прав підозрюваного, проте недостатньо уваги приділено специфіці досудового

розслідування в умовах воєнного стану (наприклад, тимчасові обмеження прав, спрощені процедури, проблеми з доступом підозрюваного до захисника);

– автором проведено анкетування працівників слідчих підрозділів, оперативних працівників, прокурорів, слідчих суддів та захисників щодо забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування, однак в аналітичній довідці та зведених результатах опитування не відмічено позиції окремо по кожній з опитаних категорій респондентів (оперативні працівники, слідчі, захисники та ін.) щодо кожного питання анкети, а дані відображені ніби анкетувалась одна категорія осіб.

Висловлені зауваження є дискусійними, загалом не позначаються на позитивній оцінці дисертації та спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертації, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація В.В. Ювшина є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація В.В. Ювшина «Забезпечення прав і свобод підозрюваного на стадії досудового розслідування», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 03.05.2024 року № 507), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 31.05.2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами і доповненнями від 03.05.2024 року № 507), а її автор – Ювшин Вадим Васильович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Провідний науковий співробітник
відділення організації наукової роботи
здобувачів вищої освіти
відділу організації наукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Микола ГЕЛЕМЕЙ

